

Дихання і газообмін у тварин. Органи дихання, їх різноманітність

Мета уроку: Розширити, поглибити знання учнів про будову органів дихання тварин, установити їх зв'язок з функціями, показати значення газообміну в легенях і тканинах, звернути увагу на значення дихання для підтримання життєдіяльності, показати, як відбувається ускладнення дихальної системи у тваринному світі — від найпростіших до вищих тварин; Розвивати вміння порівнювати, установлювати причинно-наслідкові зв'язки; виховувати повагу до тваринного світу.

Обладнання: зошити, підручник, мультимедійна презентація

Тип уроку: вивчення нового матеріалу

Основні поняття: дихання, зовнішнє дихання, внутрішнє дихання.

Хід уроку

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань

III. Мотивація навчальної діяльності

IV. Вивчення нового матеріалу

V. Узагальнення

Домашнє завдання

Біологічний диктант.

1. Травлення — це ...
2. В інфузорії-туфельки травлення відбувається в ...
3. Травна система складається з ...
4. Чи є в природі тварини, у яких відсутня травна система? (Так. Ні)
5. Позакишкове травлення властиве — ...
6. Ферменти — це .... вони виробляються ...
7. Закінчується травлення та відбувається всмоктування поживних речовин де ....
8. Через ... їжа потрапляє у шлунок і далі у ...
9. У ссавців розрізняють такі відділи кишечника: ...., ...
10. У багатьох птахів стравохід має розширення — ....

Обмін речовин

Автотрофи

Травлення

Міксотрофи

Ферменти

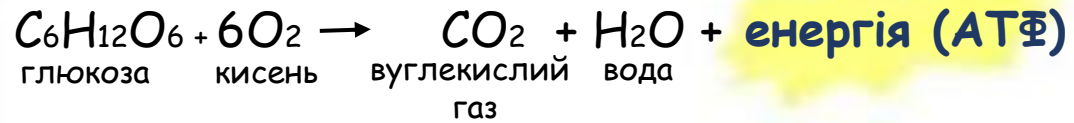
Паразити

Гетеротрофи

Ученими було встановлено, що ссавці споживають різну кількість кисню, наприклад землерийка при масі тіла 3,5 г споживає 7-10 мл кисню на 1 г маси тіла за 1 рік ; заєць масою 1,6 кг — 0,96 мл, тюлень масою 26 кг — 0,22-0,34 мл, верблюд масою 170-330 кг — 0,03-0,04 мл. Так само неоднаковою є й кількість дихальних рухів за хвилину: у коня вона дорівнює 8-16, у щура — 100-150, у миші — близько 200.

- Із цих показників слідує, що споживання кисню залежить від розмірів тварин: чим більшою є тварина, тим менше вона споживає кисню.
- Чому так відбувається? На це питання ви дасте відповідь наприкінці уроку.

Дихання - це сукупність процесів, що забезпечують надходження кисню до організму, використання його для окиснення органічних сполук з отриманням енергії і видалення назовні вуглекислого газу

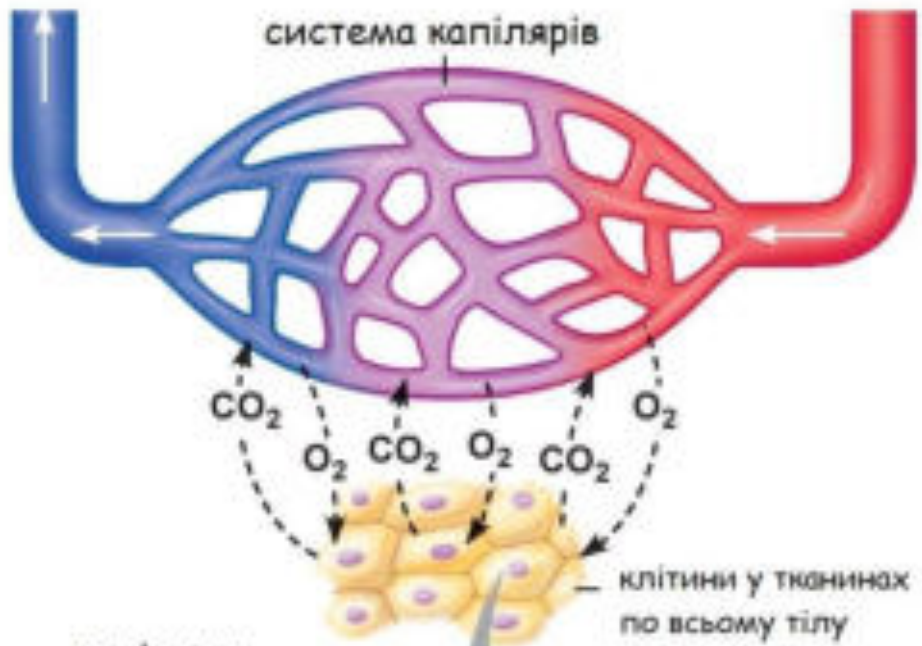

мітохондрія -
«енергетична станція»
клітини

клітина тварини

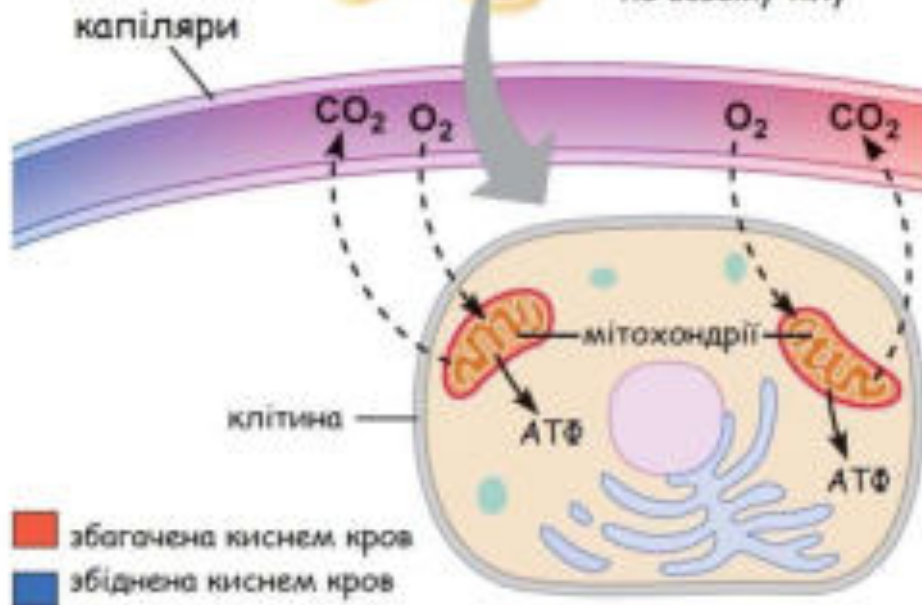

Етапи дихання

зовнішнє дихання

транспорт газів

внутрішнє дихання

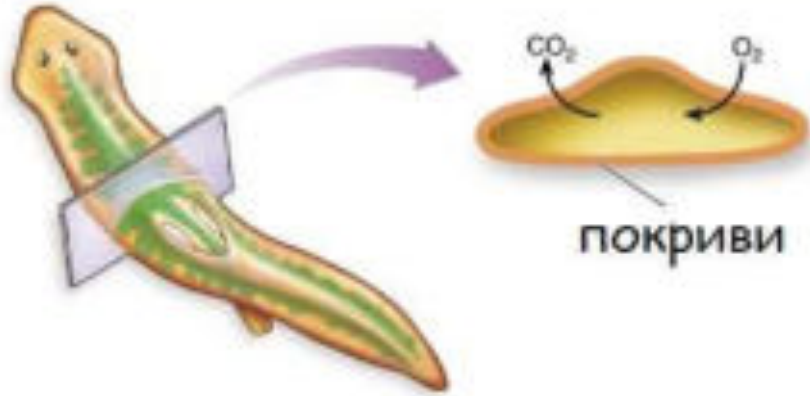
■ збагачена киснем кров

■ збіднена киснем кров

Типи зовнішнього дихання

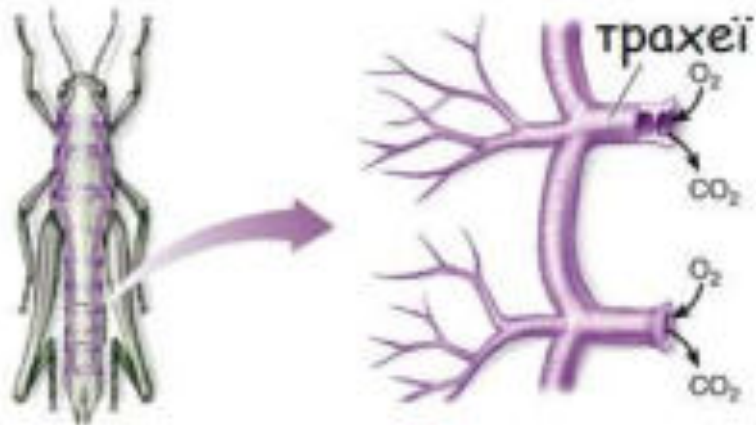
- процесу, що забезпечує газообмін між організмом і середовищем

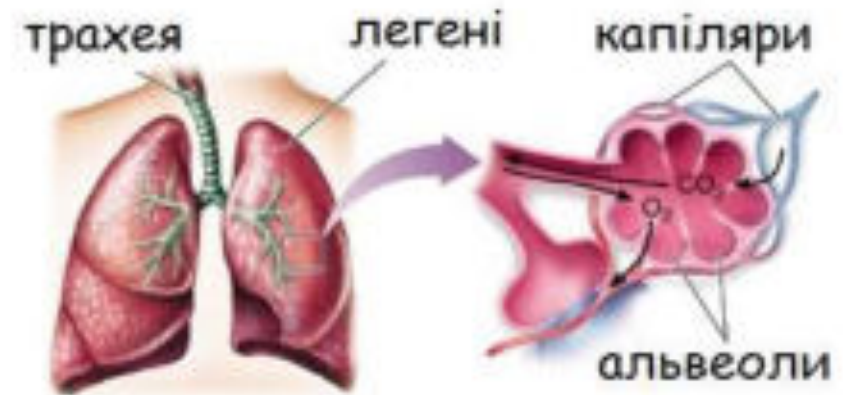
- **шкірне** - здійснюється через покриви шляхом дифузії

- **зяброве** - здійснюється зябрами у водних тварин

- **трахейне** - здійснюється за допомогою розгалужених в тілі трахей

- **легеневе** - здійснюється органами повітряного дихання - легенями

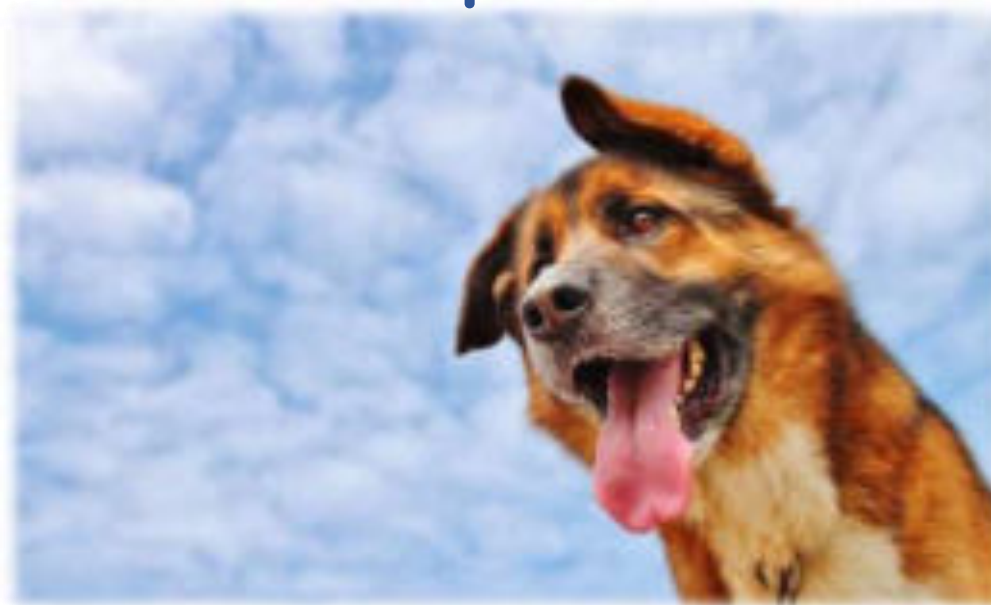
Типи внутрішнього дихання

- процесів розщеплення органічних речовин із виділенням енергії

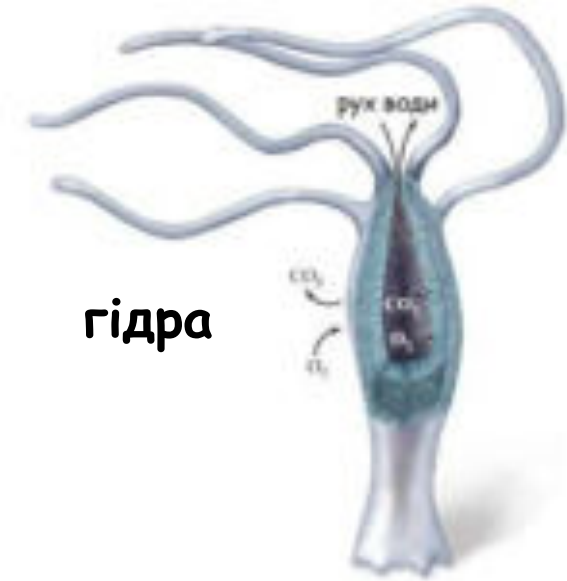
у безкисневому середовищі -
анаеробне

у кисневому середовищі -
аеробне

Найпростіші, кишковопорожнинні, плоскі вільноживучі черви – газообмін **через поверхню тіла**

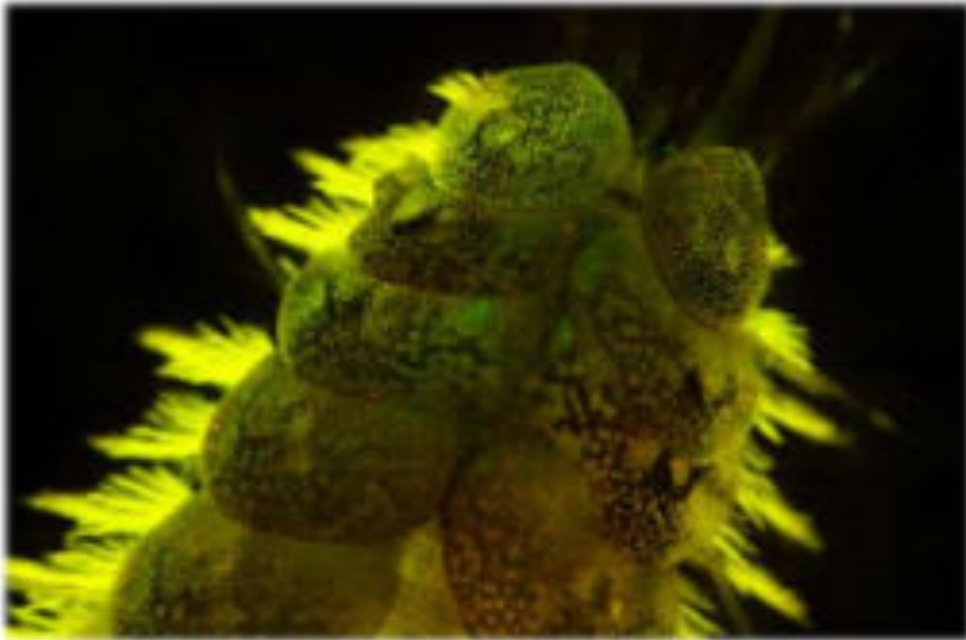

Паразитичні плоскі і круглі черви дихають **анаеробно**

Вперше **зовнішні зябра** з'являються у морських багатощетинкових кільчастих черв'як як вирости шкіри

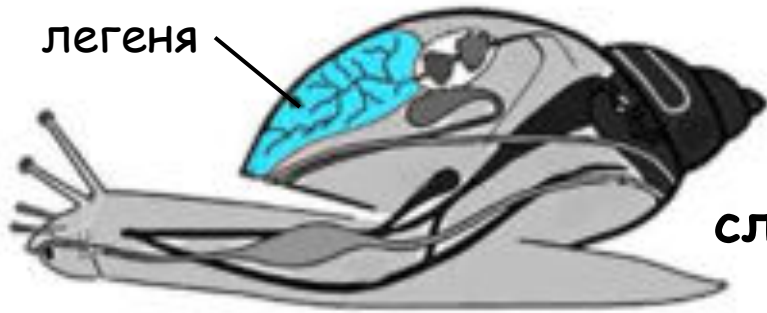
Зябра у вигляді виростів на параподіях

Зябра у вигляді розгалужених виростів на голові

Органи дихання молюсків – зябра або легені

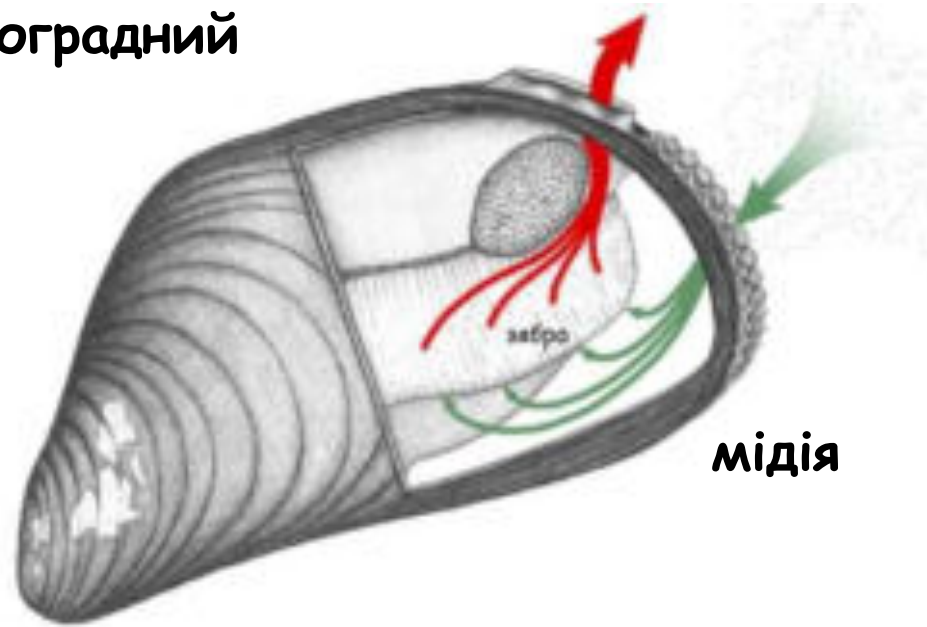
слимак виноградний

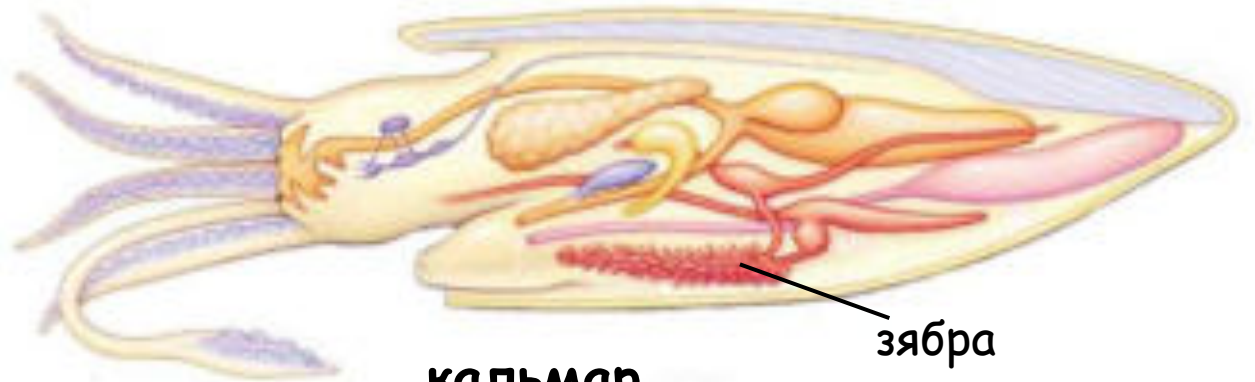
Отвір для дихання у ахатіни

фіза загострена

мідія

кальмар

зябра

Членистоногі

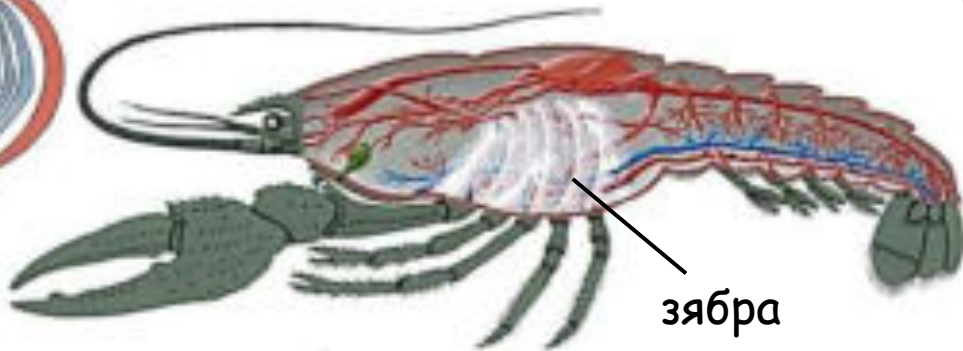
Органи дихання **павуків** - **легеневі мішки** і **трахеї**

У **мокриць** на черевних ніжках є **повітряні камери**

Рачок циклоп дихає **всією поверхнею тіла**

Зябра **рака річкового** - видозмінені кінцівки

Легеневі мішки - утворення зі складчастими стінками, що відкриваються назовні щілинами

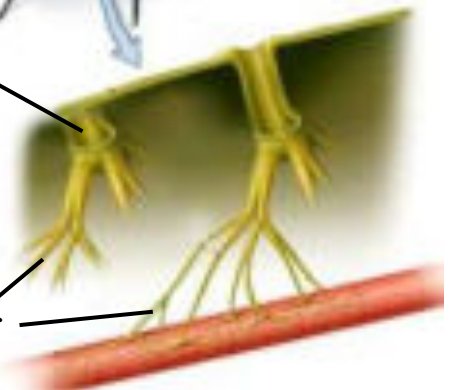
Комахи дихають **трахеями**

Трахеї - тонкі розгалужені трубочки, що обплітають органи

дихальця

трахеї

Органи дихання риб - зябра

зяброва кришка

У акул і скатів зяброві щілини відділені перегородками і кожна відкривається назовні окремим отвором

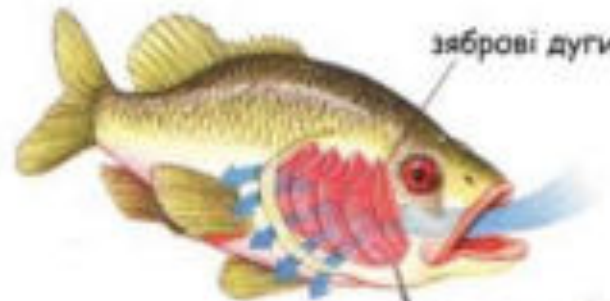

зяброва тичинка

зяброва дуга

зяброва пелюстка

зяброві дуги

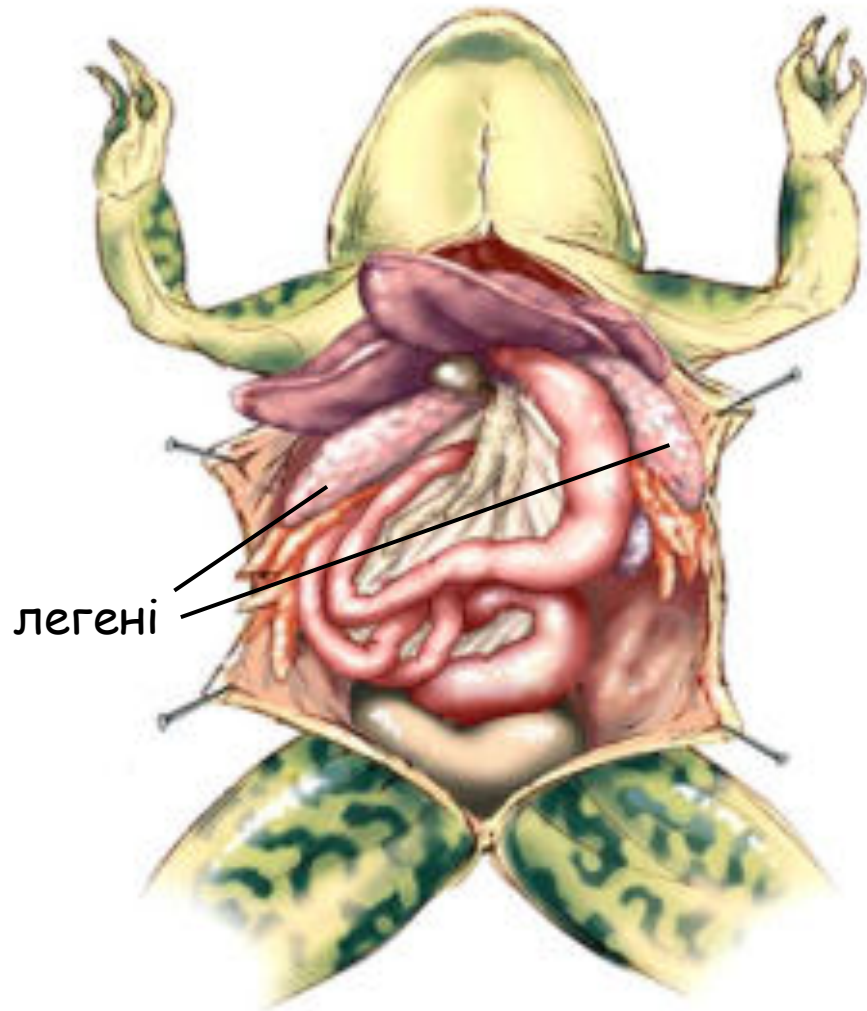

Дводишні риби дихають
і зябрами, і легенями

Органи дихання земноводних – легені, шкіра і зябра

Дихальні шляхи: ніздрі, ротова порожнина, трахейно-гортанна камера

аксолотль

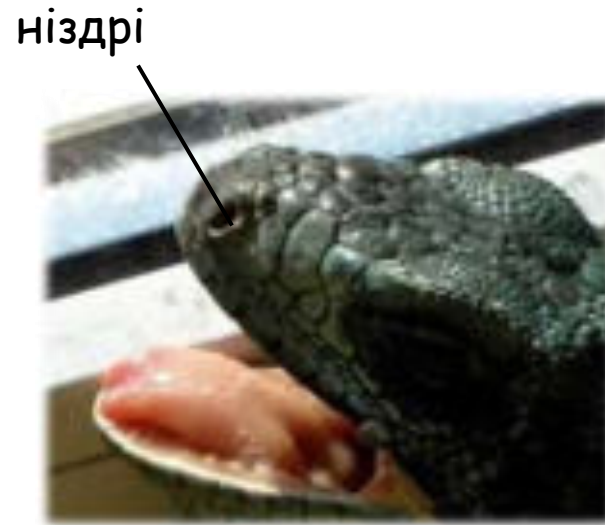
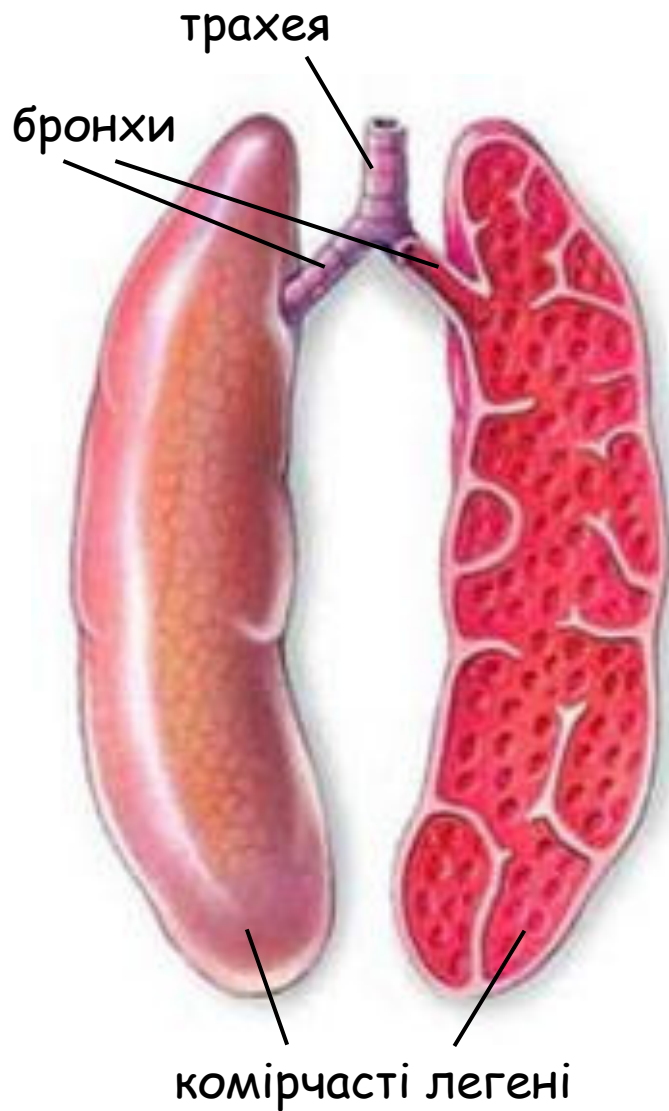
карликовий сирен

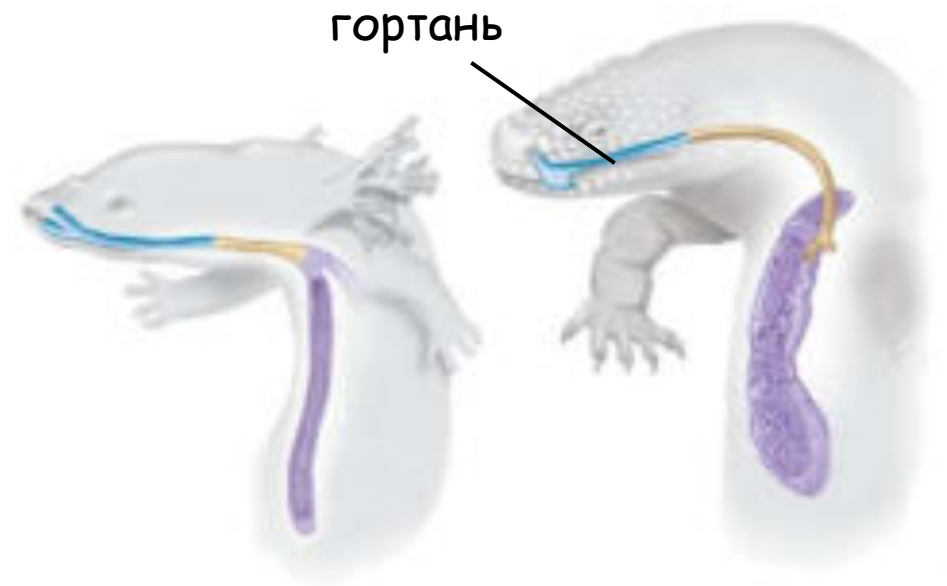
протей

Деякі земноводні мають **зовнішні зябра**

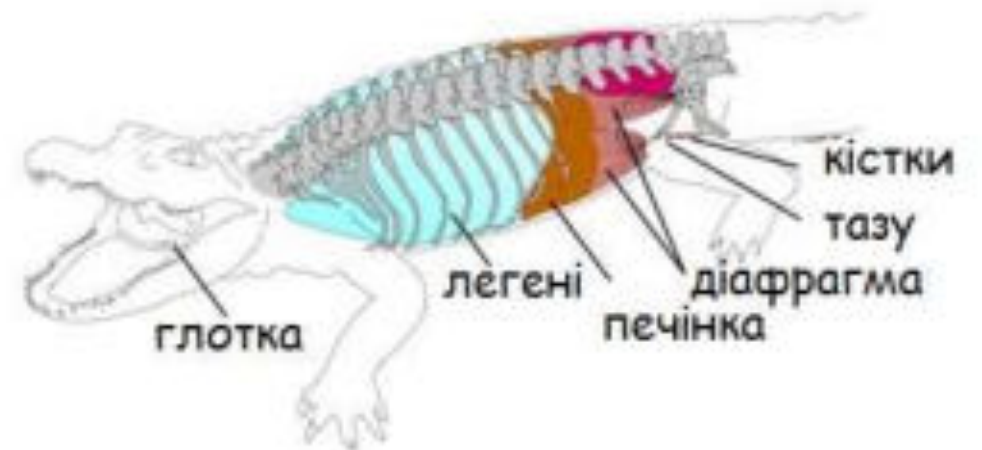
Плазуни дихають **легенями**

У змій одна з легень менше розвинута або відсутня

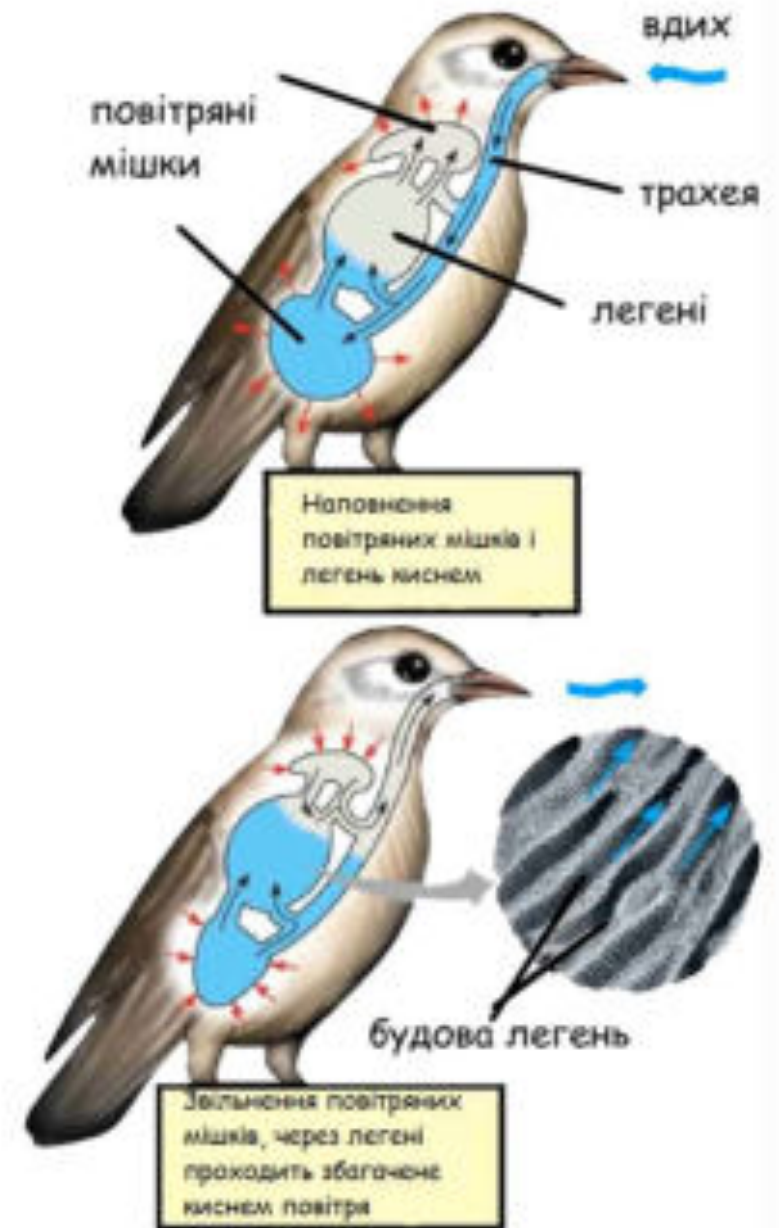
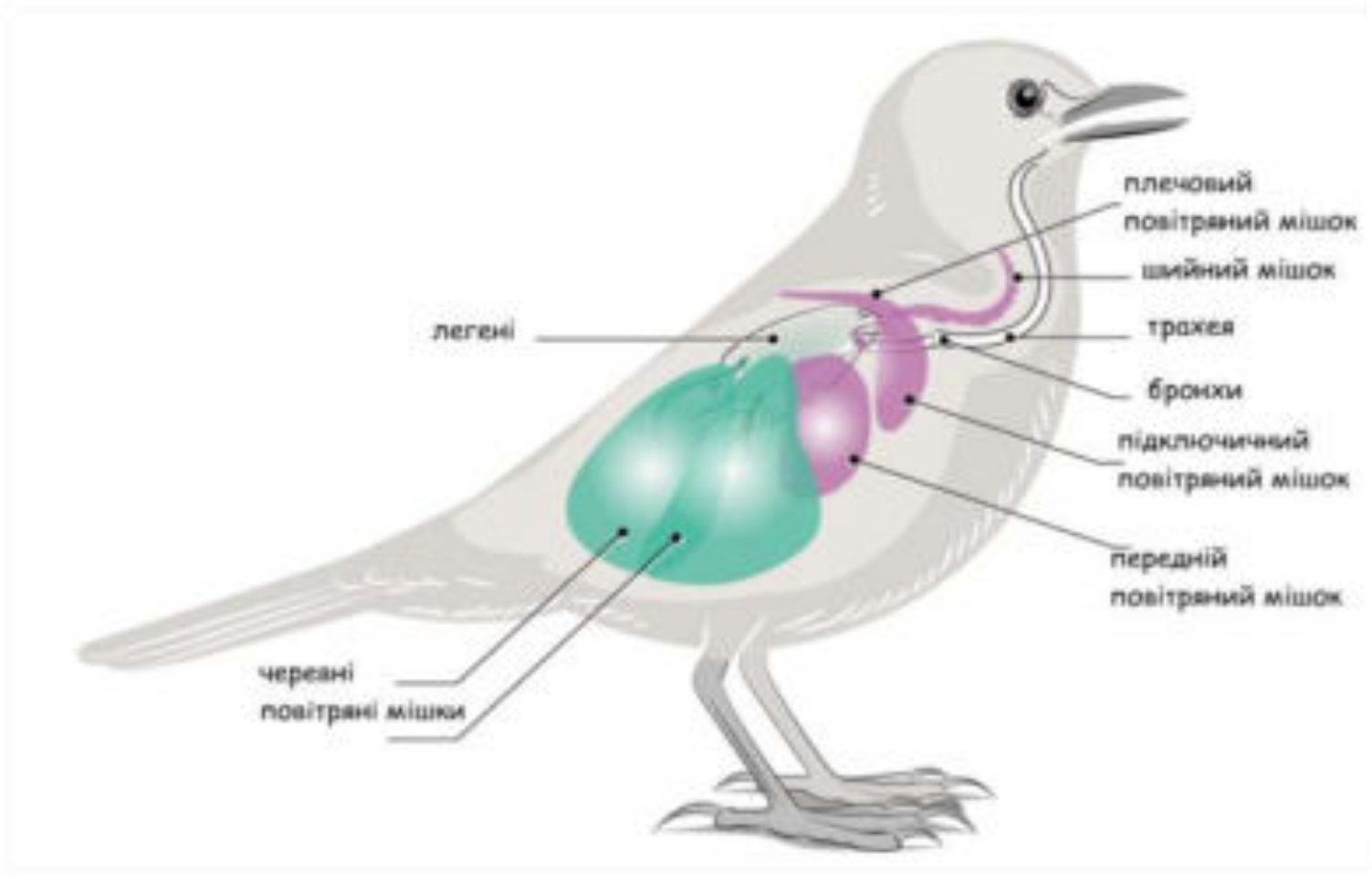
Дихальна поверхня легень збільшується порівняно із земноводними

Дихання у крокодилів забезпечується печінковим поршнем

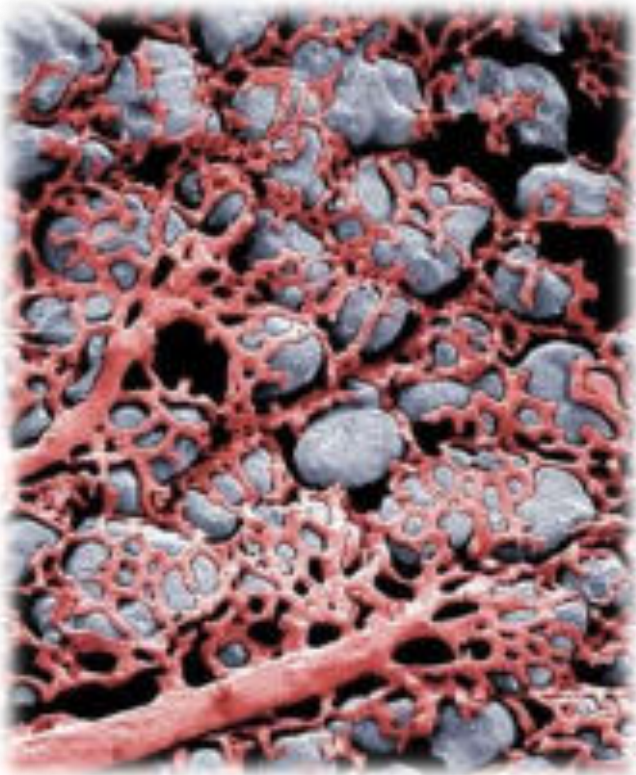
Птахи мають подвійний тип дихання

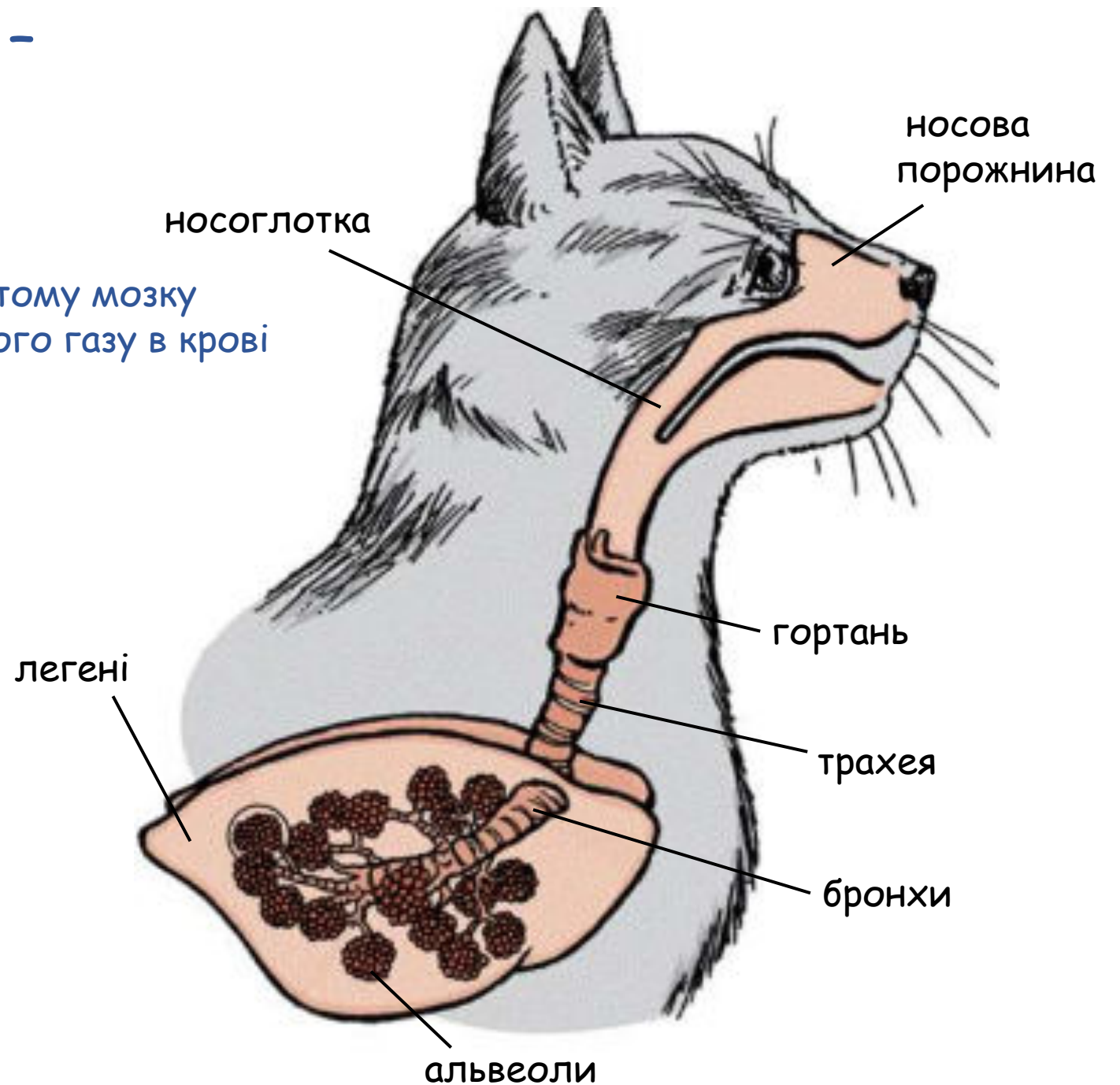
Вентиляція легень забезпечується і під час вдиху, і під час видиху

Органи дихання ссавців – парні легені альвеолярної будови

Дихальний центр знаходиться в довгастому мозку
і реагує на зміну концентрації вуглекислого газу в крові

Альвеоли густо обплетені капілярами

- 1. Якій групі тварин притаманне подвійне дихання?
- 2. Процес, за допомогою якого живі організми вивільняють енергію з поживних речовин – це...
- 3. Як називаються дрібні міхурці, якими закінчуються бронхіоли?
- 4. Як називаються розгалужені трубочки, які складаються з одношарового епітелію і вистелені кутикулою?
- 5. Сукупність процесів, що забезпечують надходження в організм кисню для використання його в біологічному окисненні органічних речовин, і видалення з організму вуглекислого газу, що утворився в процесі окислення – це...
- 6. Як називається м'яз, що поділяє порожнину тіла на грудну та черевну?
- 7. Як називається група тварин у яких органи дихання зябра?

Домашнє завдання:

прочитати параграф 32,
опрацювати конспект, вивчити
основні поняття,
заповнити таблицю

№ п/п	Назва груп тварин	Особливості будови дихальної системи
----------	-------------------	--------------------------------------

Переглянути відео

https://www.youtube.com/watch?v=KbbeMNY_UPU